

Ders 5
EKONOMİNİN KÜRESELLEŞMESİ

Prof. Dr. Ertuğrul Murat ÖZGÜR
Ankara Üniversitesi
Coğrafya Bölümü
ozgur@ankara.edu.tr

EKONOMİNİN KÜRESELLEŞMESİ

Küreselleşmenin Boyutları

Ekonomik Küreselleşme

Küresel Şirketler

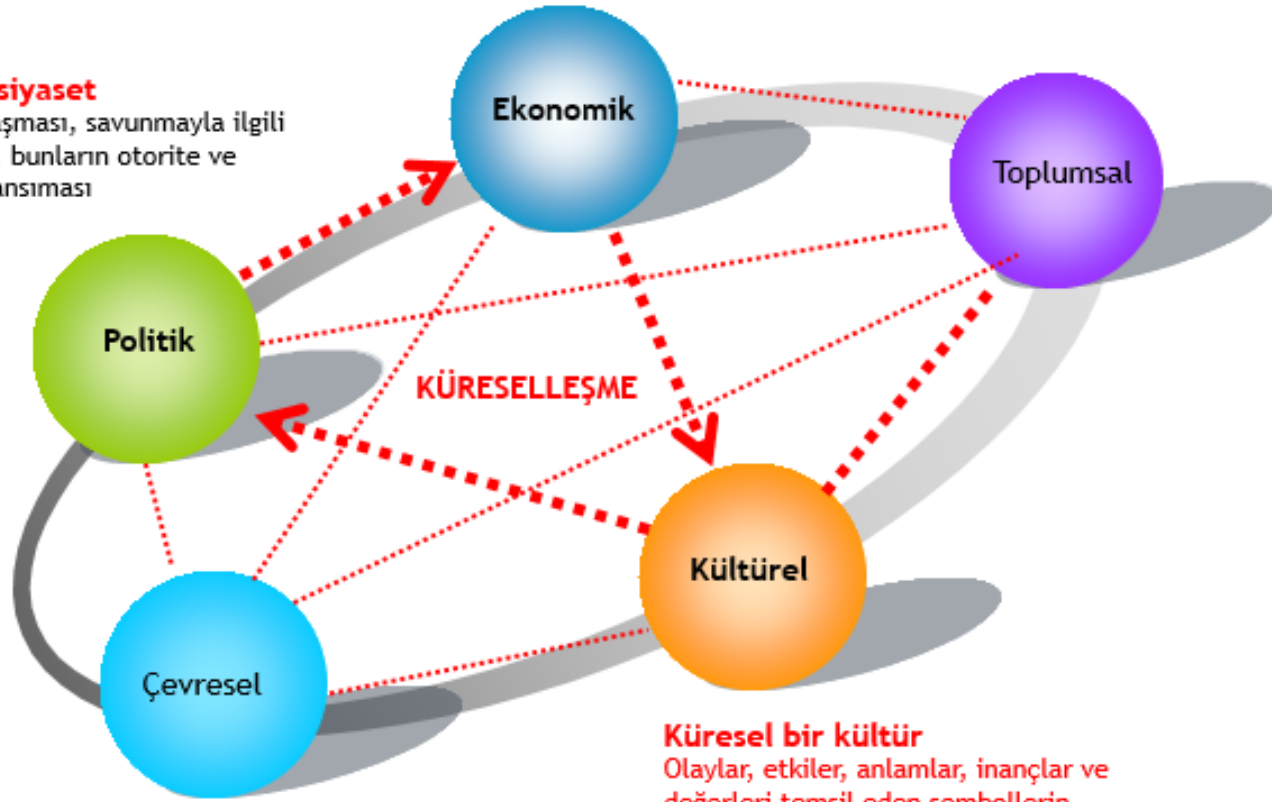
- Küreselleşmenin kavranmasında öne çıkan üç temel boyuttan söz edilebilir:
 - 1) Ekonomik küreselleşme** (*küresel bir ekonomi*)
 - Ekonomik düzlem, mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimini içerir.
 - 2) Politik küreselleşme** (*küresel bir siyaset*)
 - Politik düzleme, gücün yoğunlaşması ve savunmayla ilişkili örgütlenmeler, bunların kurumlaşmış olarak otorite ve diplomasiye yansımaları girer.
 - 3) Kültürel küreselleşme** (*küresel bir kültür*)
 - Kültürel düzlem ise, olaylar, etkiler, anlamlar, inançlar ve değerleri temsil eden sembollerin üretimini kapsar (Waters, 1995).
- Bu üç düzlem birbirleriyle bağıntılıdır; birbirlerinden ayrı olarak analiz edilmesi, daha kontrol edilebilir biçimde süreçlerin karmaşıklığının azaltılmasını sağlar (Short, 1999)

Küresel bir siyaset

Gücün yoğunlaşması, savunmayla ilgili örgütlenmeler, bunların otorite ve diplomasiye yansımaları

Küresel bir ekonomi

Mal ve hizmetlerin üretimi, dağıtımı ve tüketimi

Küresel bir kültür

Olaylar, etkiler, anlamlar, inançlar ve değerleri temsil eden sembollerin üretimi

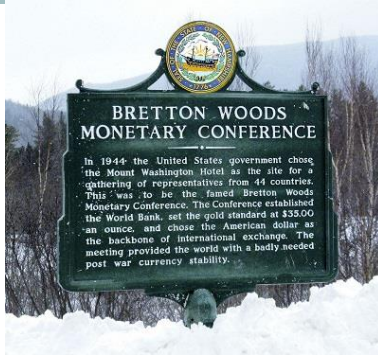
- Küreselleşme söylemi, bazı bilim insanlarına göre ekonomi temellidir:
 - **Küreselleşme, özünde kapitalizme ait birikim mekanizmasının dünya ölçeğinde belirleyiciliğinin artması olgusudur.**
 - Küreselleşme, hem bir süreç (1) hem de bir strateji (2) olarak ele alınabilir:
- 1. Kapitalizmi tanımlayan ilişkilerin yoğunlaşması ve genişlemesi**
 - Süreç olarak küreselleşme, kapitalizmi tanımlayan toplumsal ilişkilerin tarihsel gelişiminin belirli bir aşamasını ifade eder ve kapitalizmi tanımlayan ilişkilerin yoğunlaşması ve genişlemesi anlamına gelir.
 - 2. Kapitalizmin krizlerinin aşılması ve yeni bir sosyal birikim rejimine geçilmesi**
 - Strateji olarak küreselleşme; kapitalizmin belirli bir aşamasına karşılık gelen krizin aşılması ve yeni bir sosyal birikim rejimine geçiş için geliştirilen, daha ziyade belirli bir sınıfın ileriye yönelik varlığını ya da daha donanımlı olmasını içeren bir dizi mekanizmayı anlatır (Ercan 2000:202).

- Modernleşmenin ve kapitalist ekonomik düzenin tarihinde; toplumsal hayatın ve bireylerin yaşamlarının tarihte daha önce görülmemiş bir hız ve ölçekte değiştirildiği, maddi yaşamın sürekli altüst oluşlar şeklinde yaşandığı görülür.
- Bu değişimlerin altında modernleşmenin ve kapitalist ekonominin kendilerine özgü iç dinamikleri yatar.
- **Sürekli üretimin ve üretim araçlarının yenilenmesi, yeni biçimler kazanması, yeni pazarlar bulma ve yayılma zorunluluğu; kapitalist ekonomiye devamlı gelişmek, genişlemek yönünde dinamizm kazandırır.**
- Kapitalizmin mekânsal dinamizminin altında yatan iki temel unsur vardır:
 - 1) **İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelerin yarattığı ivme**
 - 2) **Kapitalist üretimin örgütlenme biçimlerinde yaşanan değişim**

- **Dünya ekonomisi, yasal düzenlemelerden muaf olma ve liberalleştirme politikalarıyla küresel hale gelmiştir.**
- Dünya ekonomisi, 20. yüzyılın sonlarında, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin sağladığı altyapıya bağlı olarak, hükümetlerin ve uluslararası kurumların rol oynadığı yasal düzenlemelerden muaf olma ve liberalleştirme politikaları sayesinde küresel hale gelmiştir.
- **Sermaye, gerçek zamanda işleyen ve küresel olarak birleşmiş finans piyasalarında örgütlenmiştir.**
- Sermaye tarihte ilk kez, gerçek zamanda işleyen, küresel olarak birleşmiş finans piyasalarında zamanın etrafında örgütlendi: Yerküreye yayılmış elektronik devrelerde saniyeler içinde milyarlarca dolarlık işlem gerçekleşmektedir.
- Yeni enformasyon sistemleri ve iletişim teknolojileri, sermayenin çok kısa bir süre içinde ekonomiler arasında ileri-geri mekik dokumasını mümkün kılmıştır.
- **Küresel finansal akışın hacmi, hızı, karmaşıklığı artmış, bağlantılı olma özelliği gelişmiştir.**
- Sermaye, tasarruflar ve yatırımlar; bankalardan emeklilik fonlarına, borsalara, döviz takasına kadar dünya çapında birbirine bağlı hale gelmiştir (Castells, 2005:129).

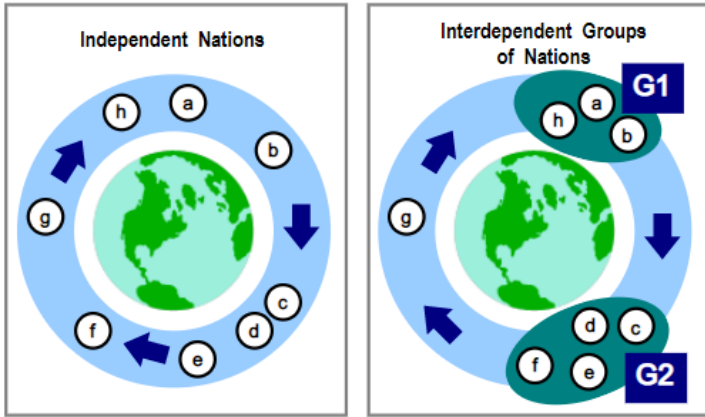
1. Uluslar arası Para Fonu (IMF)
 2. Dünya Bankası (WorldBank)
 3. Dünya Ticaret Örgütü (WTO)
(Eski GATT ;Gümrük Tarifeleri ve Genel Ticaret Antlaşması)
- G8 Ülkeleri (Group of Eight, G8)

- Bretton Woods Üçlüsü (IMF, WorldBank ve WTO);
- Küresel rekabetten ve şirket girişimciliğinden yana taraf olan kurumsal bir yapı
- Uluslararası ticarete daha az müdahale ve daha fazla serbestlik isteği ile küresel ticaret önündeki engelleri kaldırmayı amaçlıyor.
- Aynı bakış açısıyla etkin duruşları devam ediyor.
- Bugün geçmişe göre daha güçlüler.
- Küresel ekonominin yönünü belirlemeyi sürdürüyor.
- Dünyanın büyük bankaları ve şirketleri tarafından desteklenen liberalleştirilmiş bir ticaret ve yatırım modeline yakın duruyor.
- İnsanlığın sorunlarının çözümünün tüm düzenlemelerin kaldırıldığı, özelleşmiş şirketlerin liderliğinde serbest piyasada olduğunu söylüyor (Ellwood, 2003: 24-35).

- **Ekonomik bütünleşmeyi olanaklı kılan unsurlar:**
 - Teknolojik gelişmeler
 - İletişim ağları
 - İnternet erişimi
 - Ekonomik işbirliği-ticaret blokları (EU, ASEAN, BRICS vb.)
 - Sovyetler Birliği'nin çözülmesi
 - Serbest ticarete yönelme

European Union

ASEAN – Association of South East Asian Nations

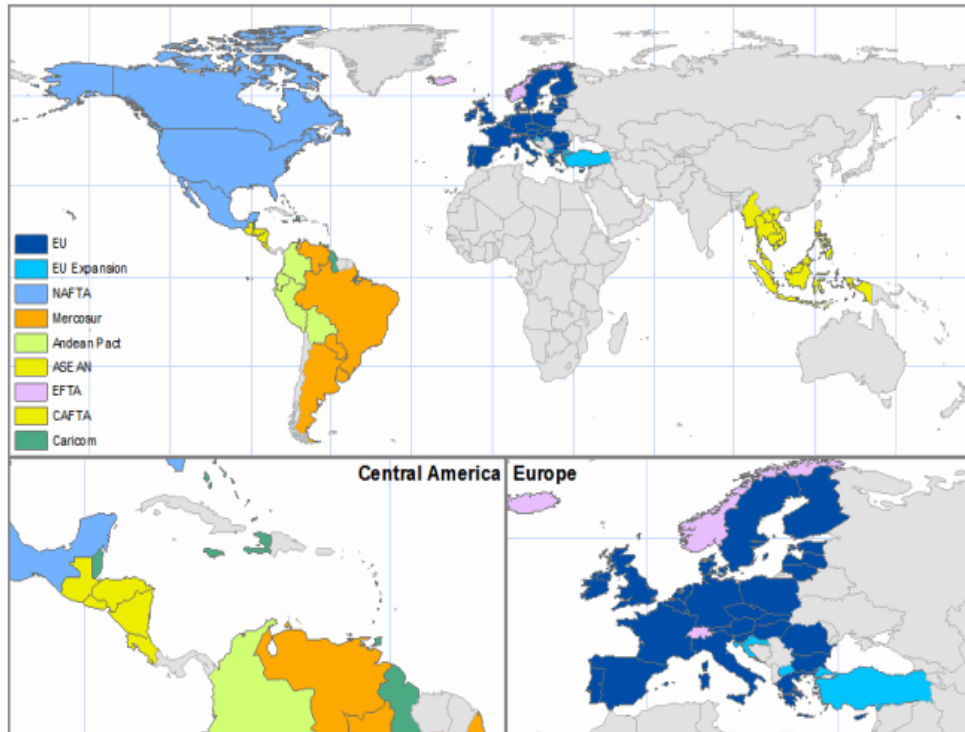

MERCOSUR
Mercado Comun del Cono Sur

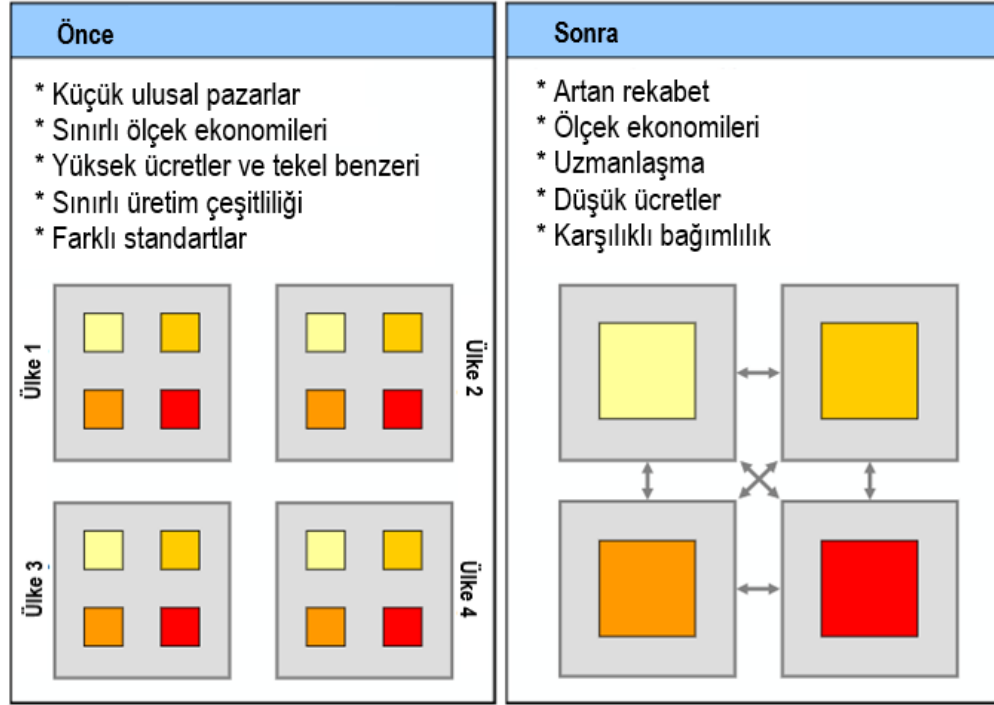
CIS – Commonwealth of Independent States

Major Economic Blocs, 2007

▲ 25.05
▼ 4.04

- Ekonomilerin birbirine güveninde artış
- Dünyanın her yerinde alım/satım fırsatlarının olması
- Dünyanın her yerinde emek ve sermaye için fırsatların varlığı
- Finans sektöründe küresel piyasaların büyümesi

- Ekonomik küreselleşme, üretim ve tüketim süreçlerinin ülke bağlamında değil, dünya çapında algılanmasıdır.
- En yüksek kârı elde etme, dünyanın üretim yeri ve tüketim mekanı (pazar) olarak algılanmasını anlamlı kılmaktadır.

1) Küresel çarşı:

Sürecin bir yüzü, reklamcılıkla ilişkili, dağıtım ve pazarlamanın etkinliğinde yiyecek, giyecek ve oyuncakları sergileyen bir süpermarket mantığında küresel çarşıdır.

2) Küresel işyeri:

Malların üretildiği, bilgilerin işlendiği, her türlü hizmetin sunulduğu bir dizi fabrika, atölye, hukuk bürosu vb. lokasyonlarla küresel işyeri, ekonomik düzlemdeki küreselleşmenin bir yönünü ifade eder.

3) Küresel para piyasası:

Döviz işlemleri, küresel bonolar, banka kartları, dolar/avro/yen üçlüsü, paranın yeniden paketlenip satılması için gittikçe artan miktarlarda yaratıcı ve spekülatif araçlar, para piyasasının önemli unsurlarındandır.

4) Küresel kültür piyasası:

Küreselleşme sürecinin bir yüzünü, filmler, TV, radyo, müzik, bilgisayar destekli oyunlar, dergiler, gazeteler, oyuncaklar, eğlence parkları, t-shirt'lar yardımıyla küresel düşleri dünyanın her tarafına yayan küresel kültür piyasası oluşturur.

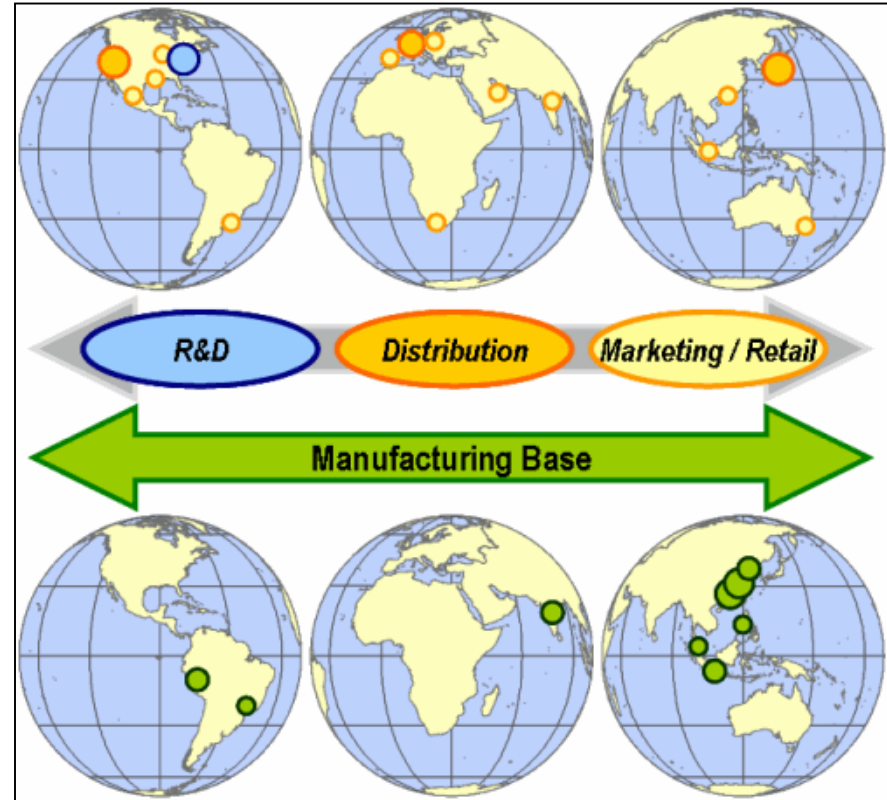
- Ekonomik küreselleşme; malların, sermayenin, hizmetlerin ve işgücünün akışını kolaylaştırmak için ulusal sınırlar arasındaki gümrük tarifeleri, ihracat bedelleri ve ithalat kotaları gibi uluslararası ticaretin önündeki engellerin azaltılması veya ortadan kaldırılması ve dünya ekonomisinin gittikçe artan biçimde bütünleşmesine gönderme yapan bir süreçtir.
- Bu bağlamda küreselleşme, ekonomik ve mekânsal olarak dünya ölçeğinde özellikle iki önemli değişikliğe işaret eder:

1)Yeni uluslararası iş bölümü

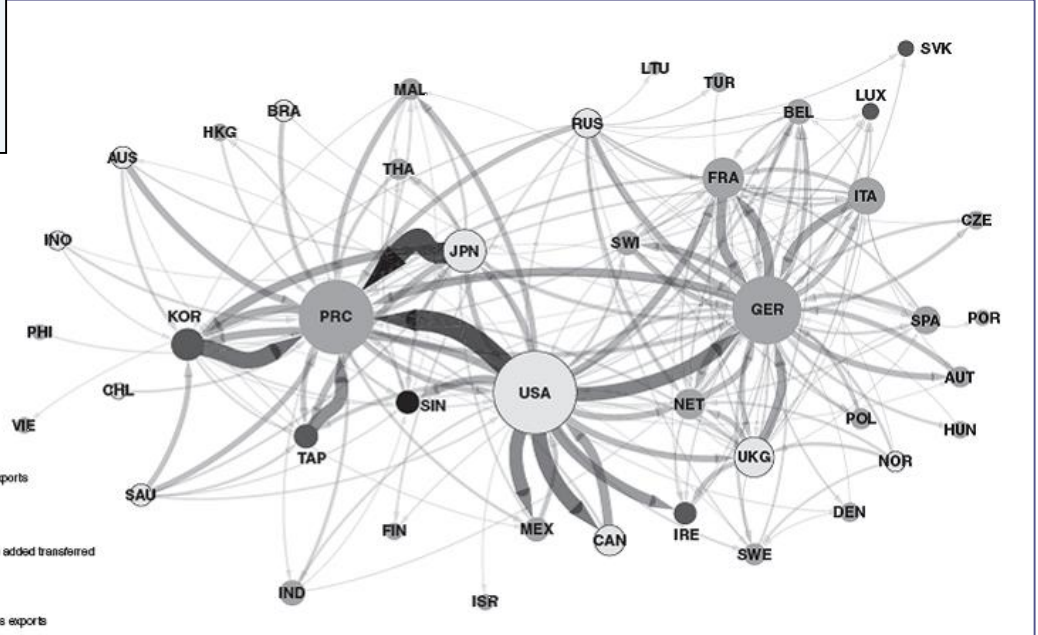
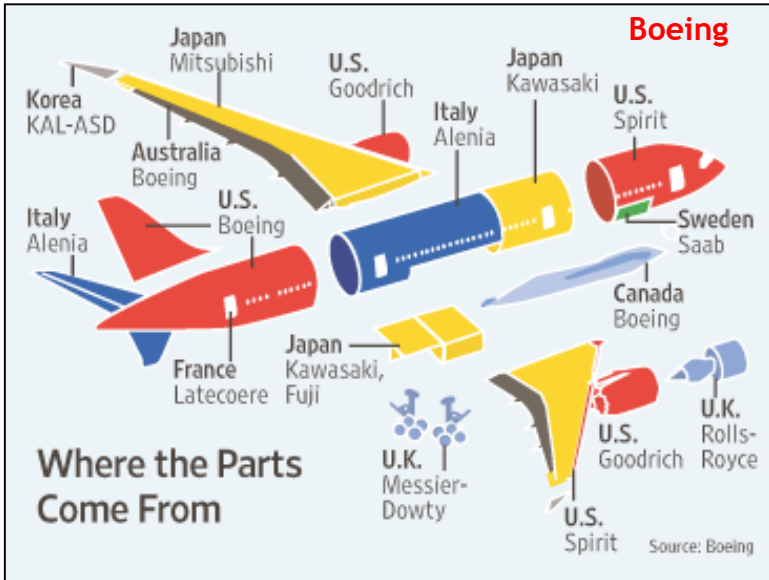
- Ekonomik üretim sürecinin coğrafyayı parsellemesi

1)Yeni ekonomik yapıda coğrafi sınırların işlevsizliği

- Küresel ekonomide mal, para, emek ve hizmetlerin akışını sınırlandıran bölgesel, ulusal ve uluslar arası kısıtlamaların önemini yitirmesi

Kaynak: Rodrigue, J.R. Transportation, Globalization and International Trade.
<http://people.hofstra.edu/geotrans/eng/ch5en/conc5en/ch5c2en.html>

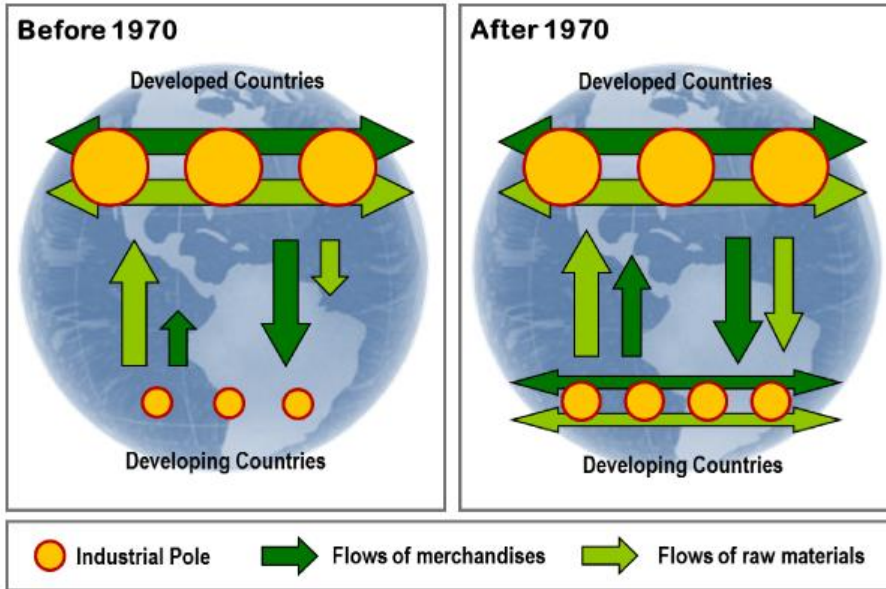
Note: Based on OECD-WTO TiVA database, accessed 5 October 2013.

Source: Authors' calculations.

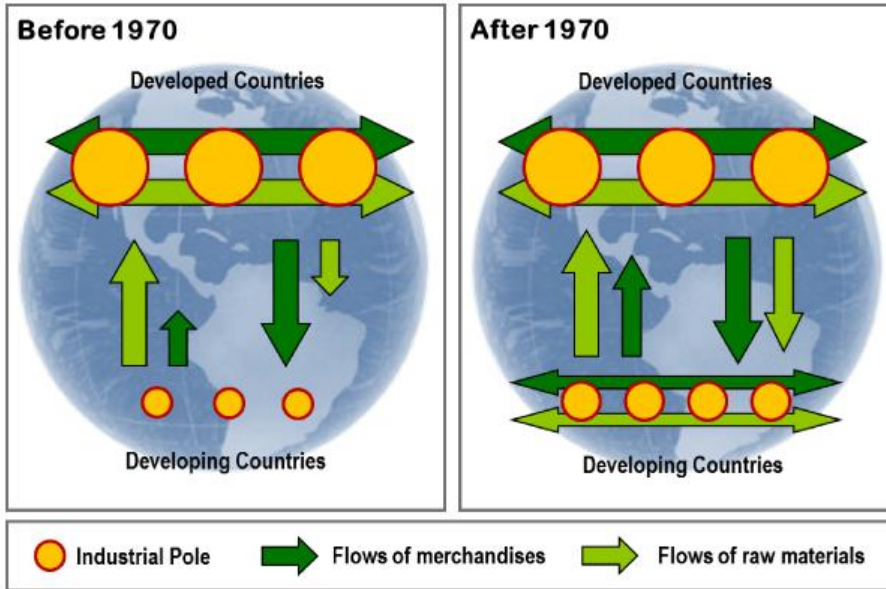
Figure 1.1 Global value chains in 2009

COG 135 KÜRESELLEŞME

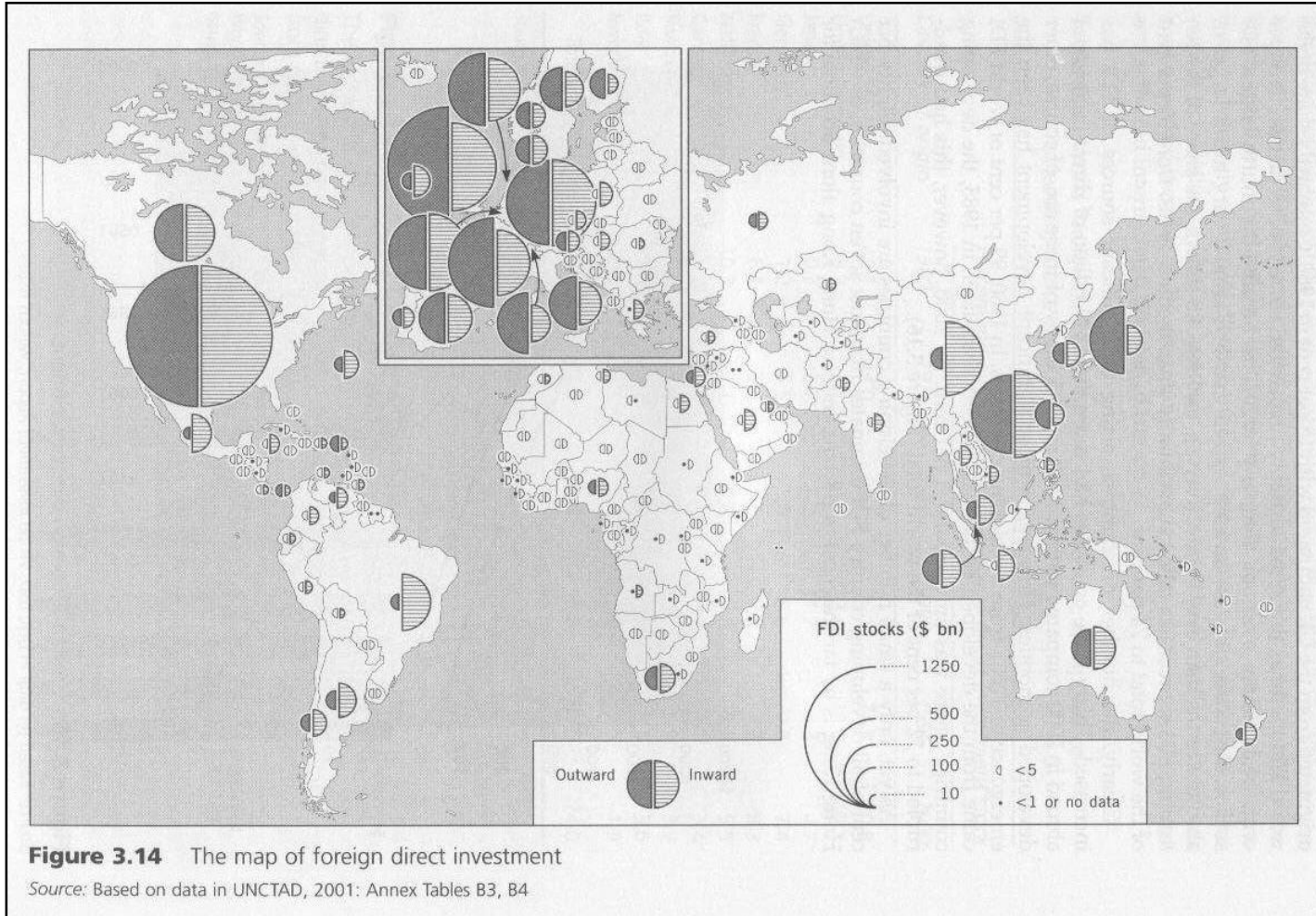
- Dünyada 1970 öncesinde küresel ticaret akışlarına egemen olan üç ana endüstriyel kutup vardı: **Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Pasifik Asya.**
- Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında, zengin kuzeye hammadde, yoksul güneye mamul madde akışlarının olduğu ikili bir yapı gözleniyordu.
- Bu durum gelişmişlik düzeylerindeki farklılıklar ve sömürgeci güçlerin gelişmekte olan ülkelerin çoğundaki egemenliği ile açıklanabilir.

- 1970'lerden itibaren Latin Amerika'daki (*Meksika*), Güney Asya'daki (*Malezya, Güney Kore, Tayvan*) gibi pek çok gelişmekte olan ülkedeki endüstriyel gelişim sayesinde mal akışları değişti.
- Gelişmiş ülkelerde yer alan çok sayıda endüstriyel süreç, ucuz işgücü nedeniyle düşük üretim maliyetleri sunan yeni lokasyonlara taşındı.
- Günümüzde küresel ticaret, gelişmekte olan ülkelere mal akışlarının önemli hale gelmesiyle karakterize ediliyor.

Dünyada Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Dağılımı

Küresel ekonomide yaşanan gelişmeler ve ekonomik eksenin doğuya kayması nedeniyle **gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında bir artış** yaşanmaktadır.

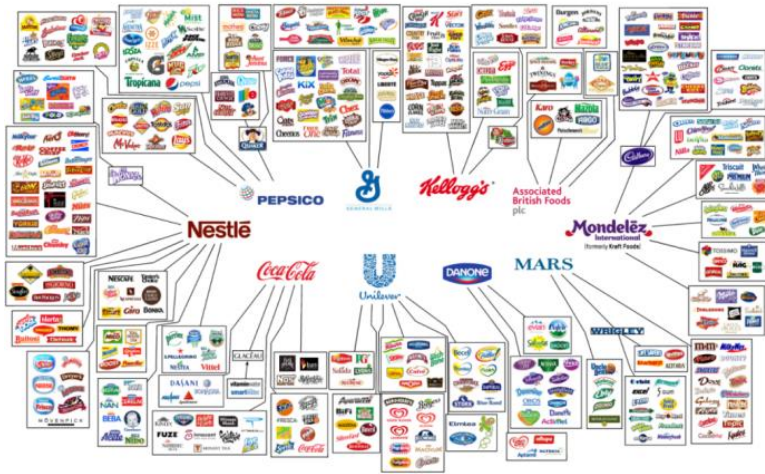
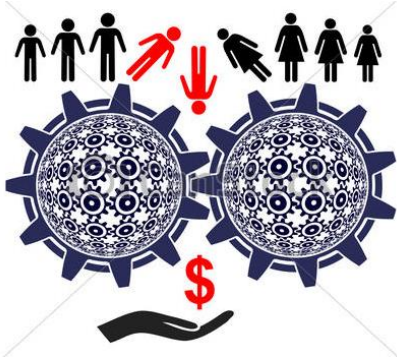

- Küresel düzeyde faaliyette bulunan küresel şirketlerin sınıflandırılması:
 - 1) Sermayenin hangi alanlara yöneltileceği sermayenin ana vatanı olan ülkede belirlenen ve yerli şirketlerle neredeyse aynı politikalarla yönetilen **çok uluslu şirketler**
 - 2) Yatırım politikalarını sermayenin kökeni olan ülkedeki merkezde belirlenen ancak, uluslar arası piyasalara girebilmek için her türlü uygulamaya açık olan **uluslararası şirketler**
 - 3) Her hangi bir ülkeye bağlı olmayan çeşitli uluslardan sermayedarların oluşturdukları **ulusaşırı şirketler**
 - 4) Uluslararası bir kuruluş tarafından kontrol edilen **ulusüstü şirketler**

- Çokuluslu şirketlerin küresel ekonominin oluşumunda bir faktör olarak yer almasının temel nedenleri şunlardır:
 1. Şirketlerin girişimciliğinin ve finansal sermaye etkinliğinin kar maksimizasyonunu dünya düzleminde algılaması
 2. Bilgisayar-teknoloji gelişmelerinin şirketlerin işini kolaylaştırması
 3. Liberal hukuki açılımların küresel ekonominin oluşumunu desteklemesi

- Küresel ölçek ekonomisi uygulama
- Gelir artışı
- Maliyet düşüşü
- Hammadde kaynak kullanımı
- Anahtar maddelerin kontrolü
- Sürecin kontrolü

- Emek sömürüsü
- Tekelleşme
- Ekonomik bozulma
- Yenilenemeyen kaynaklar
- Çevresel zararlar
- Kültürlere zarar verme

THE GLOBAL 500: THE TOP 10

REVENUES (\$M)

1	Walmart	Perakendecilik / 2.300.000		\$485,873
2	State Grid	Enerji / 926.000		\$315,199
3	Sinopec Group	Enerji / 713.000		\$267,518
4	China National Petroleum			\$262,573
5	Toyota Motor			\$254,694
6	Volkswagen			\$240,264
7	Royal Dutch Shell			\$240,033
8	Berkshire Hathaway			\$223,604
9	Apple			\$215,639
10	Exxon Mobil			\$205,004

116 Çinli şirket, Fortune 500'e girdi.

463 Koç Holding Enerji / 96.000

\$ 23,456

Figure 6. The Nutella® global value chain

nutella

Source: Ferrero, Sourcemap and various on-line sources.

